

¿Els jocs del 92, punt i final d'un concepte de ciutat?

Del 'Titànic' al 'Challenger'

A la dècada dels vuitanta es va viure l'eclosió d'un enfrontament que, sota diverses formes –Barcelona vs. Catalunya, cosmopolitisme vs. provincianisme, postmodernitat vs. noucentisme– ha generat una ciutat amb unes fòbies, uns debats i unes capelletes força peculiars.

L'intel·lectual es fa funcionari perquè vol menjar cada dia'.

ARXIU

Barcelona és una façana on la gent en lloc de dedicar-se a la cultura prefereix vendre's al poder". Així defineix **Francesc Burguet i Ardiaca**, professor de periodisme i crític teatral sense tribuna, l'estat del *pati* cultural. Però més enllà de la rutina cultural, Barcelona ha viscut des de la transició una curiosa saturació de renoms: la capital de Catalunya, la segona ciutat d'Espanya, el centre regional europeu, la metròpolis mediterrània, la seu olímpica del 92. La guerra de conceptes i de partits han convertit Barcelona en un camp de batalla del qual gairebé no ha pogut quedar al marge ningú. Només aquest darrer any pot parlar-se d'un consens de mínims, afavorit pels imperatius olímpics.

Abans queden grans polèmiques polítiques –la Corporació Metropolitana de Barcelona com a model– i estratègies culturals enfrontades que es van saldar amb un pacte cultural fallit.

Pilar Rahola, columnista i editora, n'ha fet una certa teoria: "La visió de la ciutat del PSC és fruit del xampany que se'ls va escalfar en perdre les autonòmiques del vuitanta. A partir de llavors van deixar d'entendre el país i van elaborar la teoria d'una gran ciutat hanseàtica que no té res a veure amb Catalunya, un rerepaís que ni és seu ni és modern. I apareix *la Espanya de las ciudades*, que ha determinat una manera de veure la ciutat durant més de deu anys". La funcionarització de la cultura –"intel·lec-

tual decideix fer-se funcionari perquè vol menjar calent cada dia", **Josep Maria Huertas Claveria** dixit– i el control democràtic de la gestió cultural van reduir el paper predominant de la *intelliguentsia* que, a principi dels vuitanta, ha de començar a buscar-se un lloc al sol. I ja se sap que, en paraules de **Jaume Vallcorba**, "l'accés al poder afebleix la funció crítica". I el poder precisa caixes de ressonància...

VAIXELLS INSÍGNIA

ACTA i l'*Institut d'Humanitats* de Barcelona podrien, fent reduccionisme, considerar-se els braços intel·lectuals del nacionalisme i el socialisme a Barcelona.

La història és, però, una mica més complexa. El *col·legi de filosofia* naix el 1976 amb la voluntat de crear un espai públic per a la filosofia lluny dels cercles acadèmics. Alguns dels seus membres, com **Eugeni Trias**, **Xavier Rubert de Ventós** o **Pep Subirós**, però, han tingut un paper gens menyspreable en les diverses construccions ideològiques de l'esquerra oficial i molts d'ells, segons **Jaume Lorés**, "estan vinculats a càrrecs i encàrrecs de l'Ajuntament i la diputació" que, d'altra banda, financien les activitats de l'*Institut d'Humanitats* que ha

persones es troben per dinar", aquesta fundació per a les idees i les arts es distingeix per la voluntat dels seus membres de "consolidar nacionalment Catalunya" en un moment -1988- que "hi havia un discurs menyspreador del nacionalisme". Grup generacional i grup d'amics, els personatges d'aquesta fundació han organitzat fòrums i debats amb *veddetes* tan variades com **Alain Finkelkraut**, el president d'Eslovènia o el director de *L'Expresso*. A més del camp filosòfic, ACTA *toreja* temes tan polèmics com la relació entre Catalunya

article sobre la institució a la qual estan lligats". Per a **J. M. Huertas Claveria** "ACTA no és un *lobby* cultural, és un *lobby* polític. Els partits saben que la gent milita poc i necessiten cercles d'influència per a arribar a capes més àmplies. Aleshores es creen aquestes plataformes que orquestren un debat a favor d'una idea concreta". Però **Pilar Rahola** considera que "l'enfrontament PSC-CIU perverteix el debat cultural. S'ha perdut el dret a la independència ideològica i qualsevol debat queda enverinat. Fa massa temps que estem matant el mis-

"Els vuitanta són la dècada de la mediocritat".

ARXIU

inclòs com una secció més l'antic *Col·legi de Filosofia*. **Josep Ramoneda**, director del *Centre de Cultura Contemporània de la Casa de la Caritat*, seu de l'*Institut*, desvincula la "tasca intel·lectual" de l'*Institut* "on hi treballen pensadors amb visions tan diferents com **Rubert de Ventós** o **Pere Lluís Font**" de l'"agitació política cultural" d'ACTA".

Els membres d'ACTA no ho veuen tan clar. Ho explica **Pilar Rahola**: "Fer un seminari sobre **Carles III** implica una concepció del món i l'*Institut* vehicula una manera d'entendre la ciutat i la història que és política". Però ACTA és, del tot cert, l'*estrella* del debat cultural. En "una ciutat acollonida quan dotze

i València o la visió israeliana del conflicte amb els palestins. Per primer cop, alguns dels intel·lectuals nacionalistes més influents -"moderns i progressistes" com s'autodefineix **Pilar Rahola**- decideixen "remoure els ciments de la ciutat des de totes les tribunes possibles".

I les reaccions han estat viscerales. **Francesc Burguet** ho explica sense embuts: "ACTA té un sentit lamentable del nacionalisme i de la societat. No és més que un grup propagandístic". Altres, com **Ramon Barnils**, consideren que les activitats d'aquesta mena d'organismes només adquireixen ressò a la premsa perquè "els periodistes amics, afins o participants s'ocupen de fer un

satger per no sentir el missatge".

ORQUESTRES I POSTMODERNITAT

I a Barcelona, la batalla s'havia traslladat a tots els nivells. Si els socialistes tenen el seu club d'opinió -*Emprius*- els convergents en tenen un altre -*l'Arnau de Vilanova*. Si l'Ajuntament sembla apropiat-se de la imatge de la postmodernitat, la Generalitat crea la *Comissió per la Modernització de la Cultura*. Si l'Ajuntament paga l'*Institut d'Humanitats*, la Generalitat financia l'*Institut Català d'Estudis Mediterranis*, dirigit per **Baltasar Porcel** i, finalment, col·laboren. Perquè la confrontació s'ha reduït i sota el nom de *Els ideals a la Medi-*

"El 84 es va generar un clima d'enfonsament".

ARXIU

terrània, aquestes dues institucions organitzen un cicle de conferències que durarà fins aquest juny. "Això era impensable fa uns anys" i Jaume Lorés ho situa en un nou context: "Ara, hi ha almenys un consens molt feble, però hi és, sobre el paper de Barcelona a Catalunya i l'*orquestra rosa* ja no funciona". Encara que, com recorda Huertas Claverias, l'any noranta hi ha hagut dues exposicions sobre Companys a Barcelona "una autèntica demostració d'estupidesa". Però de teories sobre el poder cultural, n'hi ha per a tots els gustos. **Julia Guillamon**, crític literari i col·laborador de *La Vanguardia* creu que l'esperit postmodern va portar a "la disgregació de les capelletes" i a l'assumpció del poder cultural per l'emblemàtica generació dels anys cinquanta —**Bohigas, Tàpies, Castellet, Molas...**— que ha hagut de lluitar contra la generació dels setanta pel control del poder cultural. El pes d'aquests *mandarins* ha determinat, segons Guillamon, un discurs crític amb la postmodernitat esteticista —la generació dels vuitanta— però ha implicat unes prebendes i uns nuclis d'influència excessius. Ramon Barnils en dóna exemples: "Edicions 62 té la seva capelleta i aconseguix que l'administració a l'hora de decidir els llibres obligatoris pel batxillerat vagi a favor de l'editorial". Burguet també hi fica cullerada: "Hi ha una mena de jerarquia juxtaposada entre aquestes *patums* i molta hipocresia en carregar contra Subirachs mentre es calla davant d'aberracions molt més polèmiques com l'escultura *Núvol i cadira* de la *Fundació Tàpies*, que dirigeix el fill del pintor tot i es-

tar pagada amb fons públics".

Entre l'auge, ja decadent, de les velles glòries, Barcelona ha vist desfilar conceptes que *solistes* i *productors* de l'intel·lecte han acabat —qui més qui menys— per abominar, com per exemple la definició cultural d'una dècada. En paraules de **Rafael Vallbona**, "durant els vuitanta la societat catalana s'ha instal·lat en la postmodernitat, en un liberalisme pessimista que ha produït la pèrdua del sentit gregari" o, sentència de Vallcorba, "el sentit restrictiu de l'estètica ha fet oblidar la substància per a primar la capseta". Huertas Claveria entén la postmodernitat com "una escala de valors excessivament egocèntrica" i Francesc Burguet remata: "Els vuitanta són la dècada de la mediocritat".

La cultura de l'aparador —un dels pocs punts d'acord entre els intel·lectuals consultats per EL TEMPS— ha tingut conseqüències. El disseny dels bars "ha esdevingut una categoria superior, quasi metafísica" —fraseologia vallcorbiana— on les capelletes marginals no tenen espai de reunió ni a la segona planta de l'*Universal*, ja que "allà s'hi va a mirar senyoretes". La "disgregació del teixit social" ha passat factura i avui, per a Pilar Rahola "ningú a Barcelona actua des de la puresa intel·lectual o la virginitat".

POC, CAR I DOLENT

L'estat del debat cultural és la conseqüència lògica d'un llarg desgast. La premsa cobreix els mínims d'una secció on, segons Huertas Claveria, "la figura de

l'agitador cultural, com ho era Joan de Sagarra, ha deixat d'existir". "La moneda més preuada és la servilitat dels llepaculs" —afirma Francesc Burguet— "i mai a la vida hi ha hagut tanta censura com ara perquè ningú té collons de publicar certes coses". Les revistes de reflexió i debat han desaparegut (*¿Recorden Saber?*) i els fòrums ideològics clàssics es troben en crisi. Així ho pensa Vallcorba que, com a professor de la UAB, ha observat el procés de conversió de la Universitat en "un suburbi de la societat que perd a una velocitat inenarrable el seu paper de focus cultural". L'encariment del producte cultural ha contribuït encara més a la dependència institucional, tot i que Barcelona, com a producte, ha superat una crisi que Rafael Vallbona valora com a greu: "El 84, hi havia un reflux i Madrid emergia com a societat cultural. La desaparició de la indústria discogràfica, cinematogràfica i la pèrdua de la capitalitat en l'edició del llibre castellà van generar un clima d'enfonsament que es va salvar amb el projecte olímpic però, hem passat molt ràpid del *Titànic* al *Challenger* i ens pot explotar en ple vol".

La manca d'infraestructures sòlides, el partidisme sectari, l'anorreament del debat, la cita olímpica com a miratge cultural, l'autoodi, les disjuntives bizantines, la cultura per a iniciats i el rerefons d'una ciutat en conflicte. Aquest és, morta la postmodernitat, el llegat a resoldre "abans que Barcelona es devori a ella mateixa". O potser, com diria Francesc Burguet, "ens hem equivocat de món".

Oriol Malló